



Úřad pro mezinárodněprávní
ochranu dětí



Zpráva o činnosti úřadu za rok 2012

1. Zpráva o výkonu věcné působnosti

1.1 Obecně

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen „Úřad“) vykonával svoji činnost jako orgán-sociálně právní ochrany dětí řízený Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“).

V roce 2012 byl i nadále ředitelem Úřadu Zdeněk Kapitán.

V roce 2012 byl dokončen projekt podporovaný z prostředků Evropského sociálního fondu v České republice v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost pod názvem Efektivní řízení lidských zdrojů na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, v jehož rámci došlo ke zvyšování kvalifikace a dovedností zaměstnanců Úřadu se zacílením zejména na zvýšení kompetencí v metodách sociální práce podporujících výkon věcných agend. K tomu vedl i pokračující systém supervizí.

Od září 2012 se Úřad podílí na projektu financovaném Evropským sociálním fondem v České republice v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost pod názvem Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Hlavními cíli při realizaci projektu jsou zejména přenos dobré praxe a šíření know-how. K naplnění těchto cílů je projekt rozdělen do tří sekcí zaměřených na rozvoj v oblasti zprostředkování mezinárodního osvojení, v oblasti mezinárodní rodinné mediace a řešení rodinně-právních konfliktů v rámci tzv. Mnichovského modelu, a v nastavení spolupráce s ústředními orgány některých evropských států.

Na konci roku zaměstnával Úřad v rámci uvedených 26 systemizovaných míst celkem 26 osob – ředitele, zástupkyni ředitele, 13 právníků, 4 psychology a 7 administrativních zaměstnanců (vedoucí sekretariátu, asistenta-řidiče, dvě zaměstnankyně ekonomického úseku, tři zaměstnankyně spisovny).

Zaměstnanci Úřadu se v průběhu roku 2012 aktivně účastnili jako školitelé na vzdělávacích akcích pro orgány sociálněprávní ochrany dětí (krajských úřadů i nižších stupňů), pro Justiční akademii a pro studenty právnických fakult.

Ředitel a zástupkyně ředitele se jako lektori účastnili pravidelných předvýjezdových školení konzulárních pracovníků na Ministerstvu zahraničních věcí.

Úřad působil jako poskytovatel odborné praxe pro studenty právnických fakult, zejména právnických fakult Masarykovy univerzity a Univerzity Palackého v Olomouci.

V agendě Úřadu ke konci roku 2012 celkem 3 445 živých spisů v rejstřících právní pomoci (UMM a UMČ).

Úřadu došla v roce 2012 celkem 22 222 podání, tj. v průměru 855 na jednoho zaměstnance a 1 709 na jednoho odborného referenta a odešlo 21 770 dokumentů, tj. v průměru 837 na jednoho zaměstnance a 1 675 na jednoho odborného referenta.

Zaměstnanci Úřadu (právníci a psychologové) při vyřizování agendy uskutečnili 7 709 telefonátů – jednalo se o poskytnutí informací a konzultací jak k novým případům, tak k případům již vedeným Úřadem. Celkem 60 % těchto telefonátů bylo

v délce do 5 minut, 35 % v délce 5 až 20 minut a 5 % konzultací bylo delších než 20 minut. Velká část delších telefonických konzultací byla věnována prevenci a řešení již existujících případech mezinárodních únosů dětí nebo jiných forem rodičovských sporů; při realizaci těchto hovorů využívali zaměstnanci dovedností získaných v oblasti telefonické krizové intervence v rámci prve zmíněného projektu.

Spisy, v nichž je poskytována právní ochrana, jsou vedeny ve spisovém rejstříku UM, největší část z nich se týká případů ve vztahu ke Slovensku (303), Velké Británii (158), Spolkové republice Německo (153), Polsku (56), Rakousku (51) a USA (50).

V agendě mezinárodních adopcí bylo do evidence dětí vhodných k osvojení do ciziny zařazeno celkem 67 dětí. Úřad obdržel 94 žádosti o zařazení žadatelů do evidence žadatelů vhodných pro osvojení z České republiky.

V evidenci dětí byly 402 živé spisy, jednalo se tedy jak o děti, u nichž probíhalo v daném roce zprostředkování osvojení, tak tzv. postadopční servis (monitoring navazující na vycestování dítěte za účelem osvojení v cizině).

Podrobnosti kvantifikace spisové agendy včetně srovnání let 2009 až 2012 jsou sestaveny přehledně v následující tabulce:

Položka	2009	2010	2011	2012
Doručená pošta	14 040	18 072	18 092	22 222
Odeslaná pošta	15 064	18 234	15 802	21 770
Telefonáty	nesledováno	6 535	7 005	7 709
Nové spisy – právní pomoc do ciziny	176	427	482	568
Nové spisy – právní pomoc z ciziny	190	400	490	549
Nové spisy – agenda SPR	989	662	449	556
Nové spisy – evidence dětí pro mezinárodní osvojení	52	77	44	62
Nové spisy – evidence žadatelů o osvojení z ciziny	18	40	68	94
Nové spisy – evidence žadatelů o osvojení z ČR	1	5	5	10
Živé spisy – právní pomoc do ciziny	1 231	1 435	1 767	1 807
Živé spisy – právní pomoc z ciziny	1 003	1 195	1 541	1 638
Živé spisy – agenda SPR	1 407	2 008	2 322	2 760
Živé spisy – evidence dětí pro mezinárodní osvojení	249	327	371	402
Živé spisy – evidence žadatelů o osvojení z ciziny	39	79	116	168
Živé spisy – evidence žadatelů o osvojení z ČR	3	8	9	12
Živé spisy celkem *	3 932	4 638	6 126	6 787
Výživné vymožené z ciziny (zaokrouhleno na tisíce) Kč	11 348 000	11 958 000	16 057 000	20 791 000
Výživné vymožené do ciziny (zaokrouhleno na tisíce) Kč	4 906 000	7 198 000	9 730 000	10 452 000

Tab. 1: Kvantifikace agend Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí v meziročním srovnání 2009 až 2012

1.2 Jednotlivé agendy Úřadu

1.2.1 Vymáhání výživného

Právním předpokladem vymáhání výživného je existence mezinárodně-smluvní (případně unijní) úpravy vymáhání výživného nebo prohlášení vzájemnosti mezi dotčenými státy a předpokladem faktickým je, že zahraniční orgány také plní úkoly, které pro ně z mezinárodněprávních závazků vyplývají.

V roce 2012 se již naplno rozběhla činnost Úřadu jako ústředního orgánu České republiky dle nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, která nastane dne 18. 6. 2011 (dále jen „nařízení o výživném“). V rámci tohoto nařízení Úřad poskytoval statistická data o prvním roce účinnosti nařízení pro projekt Evropské komise realizovaný Univerzitou v Aberdeenu, Univerzitou v Heidelbergu a Německým institutem pro pomoc mládeži a rodinné právo. Data se týkala počtu případů dle jednotlivých ustanovení nařízení o výživném, úspěšnosti vyřizování případů a dodržování lhůt při spolupráci mezi jednotlivými členskými státy.

Stále přetrvávají problémy při přípravě dokladů pro vymáhání výživného z ciziny, zejména pak na straně soudů, které nově podle nařízení o výživném vyhotovují výtahy ze soudních rozhodnutí. Soudy mnohdy nemají dostatečně vyškolený personál k přípravě těchto dokladů a pro práci s Evropským soudním atlasem, který obsahuje formuláře v elektronické podobě, a doklady jsou předkládány Úřadu nedostatečně kvalitně zpracované. Je proto výhodné opatřit i úplné vyhotovení rozsudku o výživném s překladem do příslušného jazyka, pokud je má soud k dispozici. Úplné znění rozhodnutí tak může napomoci k lepšímu pochopení případu ze strany zahraničních orgánů. Mnohé zahraniční orgány velmi důsledně trvají na splnění všech formálních náležitostí dokladů a mnohdy je třeba již vyhotovené doklady soudům vracet k novému vyhotovení. Odborní referenti Úřadu často poskytují na vyžádání v této problematice telefonické konzultace soudům.

Poměrně vysoká je úspěšnost vymáhací procedury z Německa, Rakouska, Slovenska, Švédska a USA. Naopak dlouhodobě je velmi slabá součinnost ze strany Itálie, Španělska a Řecka, a to i přes časté urgencye, osobní jednání i diplomatický tlak.

K jednotlivým státům:

Slovenská republika

Ve vztahu ke Slovensku výrazně převažuje a stále narůstá agenda vymáhání výživného od povinných žijících v České republice pro oprávněné žijící na Slovensku.

Důvodem je zřejmě skutečnost, že na Slovensku je rodičům, kteří mají dítě v péči, poskytováno tzv. náhradní zálohové výživné. Rodič ale musí doložit, že se pokouší výživné i v cizině vymáhat.

V těchto případech Úřad jedná na základě plné moci oprávněného (resp. jeho zákonného zástupce) v souladu s § 26 odst. 2 občanského soudního řádu.

Problémy s vymáháním běžného i dlužného výživného jsou v mnoha případech stále stejné a jejich příčinou je nejčastěji dlouhodobá nezaměstnanost povinných, nízké příjmy, nemajetnost, bezdomovectví, kdy i přes eventuální existující trestní stíhání povinní neplní svoji vyživovací povinnost.

V roce 2012 došlo k personálním změnám ve vedení slovenského ústředního orgánu Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže a následně i k četným změnám na místech odborných referentů.

Slovenský přijímací orgán nezastupuje oprávněné přímo v soudním řízení na základě plné moci jako Úřad, ale věc vymáhání výživného předává exekutorům. Tento způsob práce se jeví méně operativní a méně příznivý pro samotné oprávněné.

Spolková republika Německo

Agenda vymáhání výživného z Německa nadále patří mezi nejpočetnější. Spolupráce s německým ústředním orgánem je v zásadě bezproblémová. Během roku se objevilo i několik případů, v nichž docházelo k zápočtu v Německu vyplácených přídavků na děti do výživného. Tato problematika byla objasněna na základě dotazů položených jak ústředním u orgánu, tak i Německému institutu pro pomoc mládeži a rodinné právo. Nyní může být kvalifikovaně vysvětlována i českým oprávněným.

Ve starších případech stále pokračuje spolupráce s Německým institutem pro pomoc mládeži a rodinné právo v Heidelbergu. Spolupráce s touto institucí je velmi pružná, často vede k dohodě s povinnými a k efektivnějšímu vymození výživného. Nevýhodou jsou platby na úhradu nákladů spojených s vymáháním výživného, které se ve výši 10 % z vymoženého výživného institut sráží. Z tohoto důvodu jsou nové případy zasílány výlučně na německý ústřední orgán Spolkové ministerstvo spravedlnosti (Bundesamt für Justiz).

Polsko

V Polsku jako v jediné evropské zemi bohužel nedošlo k vytvoření jediného ústředního orgánu, ale odesílajícími orgány nadále zůstaly krajské soudy (sądy okręgowe). Polský gesční orgán (Ministerstvo spravedlnosti) je však účinně nápomocen při zprostředkování komunikace s příslušnými soudy a soudními vykonavateli. Vymáhání výživného pro oprávněné žijící v Polsku od povinných žijících v České republice je často úspěšné, protože ve většině případů se jedná o povinné, kteří jezdí do České republiky za prací a nejsou v platební neschopnosti.

Rakousko

Spolupráce s rakouským ústředním orgánem Bundesministerium für Justiz funguje dobře, byť občas s jistým formalismem při přijímání žádostí, případy jsou automaticky přidělovány advokátům v rámci bezplatné právní pomoci. V Rakousku je poměrně vysoko nastavena nezabavitelná částka z příjmu (stejně jako v Německu), proto jsou

v rámci exekučního řízení strhávány menší částky, což je problematické vysvětlit oprávněným.

Francie

Došlo k celkovému zlepšení spolupráce, francouzský ústřední orgán začal přistupovat k soudním fázím vymáhání výživného, tedy oprávněným jsou přidělováni vykonavatelé.

Velká Británie

Z důvodu nedostatečného personálního obsazení anglického ústředního orgánu v agendě výživného měl tento orgán problém s dodržováním lhůt, zprávy o případech jsou zasílány s několikaměsíčním zpožděním a s omluvou, že má anglický ústřední orgán vysoký nápad nových případů.

USA

Spolupráce s USA probíhá v rámci vyhlášení vzájemnosti mezi Českou republikou a USA, kdy je na vztah k vymáhání výživného do České republiky aplikován systém Vzorového zákona o rodinném výživném (Uniform Interstate Family Support Act).

System vymáhání usnadnilo umožnění přístupu do interního seznamu kontaktů na americké reciproční orgány. Navázána byla také lepší spolupráce s federálním recipročním orgánem.

Ostatní

Dlouhodobě se nedaří vyřešit špatnou spolupráci s přijímacími orgány Itálie a Španělska.

Zlepšila se komunikace s ústředním orgánem Řecka, byť je třeba počítat s časovou prodlevou při reakcích. Problém je zejména v navazující spolupráci a činnosti místních orgánů příslušných k vymáhání výživného (soudy, vykonavatelé).

V roce 2012 došlo k mimořádnému nárůstu výživného vymoženého z ciziny. Pro české oprávněné bylo vymoženo v roce 2012 20 791 tisíc Kč (oproti 16 057 tisícům Kč v roce 2011), což představuje nárůst vymoženého výživného o 29 %. Důvodem bylo několik velmi vysokých částek jednorázových plateb dlužného výživného v některých případech. Podrobnosti s rozdělením pro jednotlivé státy jsou uvedeny v následující tabulce:

Stát	Vymoženo 2011 v tisících Kč	Vymoženo 2012 v tisících Kč
Austrálie	285	312
Belgie	162	208
Bulharsko		23
Dánsko	30	1822
Francie	240	825
Holandsko	268	436

Itálie	277	304
Irsko		108
Kanada	50	218
Lucembursko	209	165
Maďarsko	13	17
Norsko	363	405
Polsko	257	537
Portugalsko		21
Rakousko	1613	1497
Rusko		2
Řecko		318
Slovensko	2748	3843
SRN	5385	5474
Španělsko	51	570
Švédsko	51	165
Švýcarsko	431	760
Ukrajina	7	31
USA	2844	2108
Velká Británie	773	622
Celkem	16057	20791

Tab. 2: Vymožené výživné z ciziny podle států v meziročním srovnání 2011 a 2012

Pro oprávněné v cizině od povinných v České republice Úřad za stejné období vymohl a do ciziny převedl 10 452 tisíc Kč oproti 9 730 tisícům Kč v roce 2011. Zde může Úřad úspěšnost vymáhání vlastní činností ovlivnit daleko více, neboť procedura vymáhání je bezprostředně ovlivněna jeho aktivitou. Podrobnosti jsou uvedeny v následující tabulce:

Stát	Vymoženo 2011 v tisících Kč	Vymoženo 2012 v tisících Kč
Austrálie	38	38
Francie	18	18
Holandsko	557	285
Itálie	4	4
Kanada	137	127
Litva	17	18
Lucembursko	7	0
Německo	167	101
Polsko	1792	2213
Rakousko	652	168
Slovensko	5881	6152
Srbsko	138	64
Švédsko	7	5
Švýcarsko	27	9
Ukrajina	52	108
USA	202	1123

Turecko	34	19
Celkem	9730	10452

Tab. 3: Vymožené výživné do ciziny podle států v meziročním srovnání 2011 a 2012

1.2.2 Návraty protiprávně přemístěných nebo zadržovaných dětí a zabezpečování styku s dětmi

Jako ústřední orgán podle haagské Úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980 (publikována v č. 34/1998 Sb.) a také jako ústřední orgán podle nařízení Rady (ES) ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (tzv. nařízení Brusel IIa) řeší Úřad také případy protiprávních přemístění nebo zadržování dětí a styku rodičů s dětmi.

Úřad v roce 2012 řešil 42 případy protiprávního přemístění dětí do ciziny nebo jejich zadržování v cizině. Tyto případy se týkaly 56 dětí. Z těchto případů jich bylo 24 postoupeno zahraničnímu ústřednímu orgánu nebo přímo zahraničnímu soudu. Ze všech evidovaných případů došlo ve 12 k dobrovolnému navrácení dětí, v 5 případech došlo k navrácení dítěte v souladu se soudním rozhodnutím. K nenavrácení dítěte došlo pouze v 2 případech; zbývajících 19 případů je v době vydání této zprávy ještě v řešení. Ve 4 případech došlo ke zpětvzetí žádosti ze strany navrhovatele nebo k ukončení věci z důvodu jeho nespolupráce.

Celkem 5 případů se týkalo států, které nejsou signatáři haagské únosové úmluvy (jednalo se zejména o Egypt, Tunisko a do 31. 5. 2012 o Ruskou federaci). V těchto případech není možné zahájit řízení o navrácení dítěte, nicméně se Úřad pokouší alespoň zjistit informace o uneseném či zadržovaném dítěti, většinou za pomoci českých zastupitelských úřadů a vyvíjet další aktivity, jež by i bez existence právního nástroje zakotvujícího mezinárodněprávní závazek států k navrácení dítěte mohly vést k navrácení dítěte.

Úřad se zabýval také 7 žádostmi o výkon práva styku s dítětem v cizině, z nichž byly 4 případy postoupeny zahraničnímu ústřednímu orgánu. V případech, které nakonec nebyly postoupeny do ciziny, obvykle došlo buď ke smírnému řešení věci anebo se žadatel rozhodl nepostupovat právní cestou.

Za stejné období Úřad obdržel z ciziny 24 žádosti o návrat dítěte týkající se 28 dětí a 4 žádosti o zabezpečení práva styku s dětmi. Z uvedených 24 případů protiprávního přemístění či zadržování dětí byla v 11 případech podána žaloba na navrácení dětí k Městskému soudu v Brně. V 8 případech již došlo k vydání rozsudku, přičemž ve 2 případech soud rozhodl o navrácení dítěte a ve 3 případech navrácení dítěte zamítl. Ve všech případech zamítnutí žaloby se jednalo o případy, kdy žadatel nesvědčilo právo péče o dítě na straně žalobce anebo nedošlo k prokázání obvyklého bydliště dítěte ve státě, kam mělo být navráceno. Tři případy dosud nejsou ukončeny. V roce 2012 nebylo v uvedených případech provedeno ani jedno odnětí dítěte na základě výkonu rozhodnutí a bylo tak možno předejít této pro dítě velmi traumatizující situaci.

Téměř ve všech případech nabízí Úřad rodičům mediaci, ovšem rodiče nabídku ne vždy využívají.

Úřad obdržel 4 žádosti o výkon práva styku s dítětem.

Podrobnosti o geografickém rozdělení případů vyplývají z tabulky 4.

Stát	z ciziny		do ciziny	
	únos	styk	únos	styk
Albánie			1	
Austrálie			1	
Belgie	1		1	
Bosna a Hercegovina			1	
Egypt			2	
Francie	1	1	2	
Irsko	1		2	
Itálie	1		3	
Mexiko	1		1	
Norsko			1	
Nový Zéland			1	
Rakousko			1	
Rusko			2	
Řecko			1	
Slovensko	3	1	9	2
Spojené království	6		5	
Spolková republika Německo	3		1	
Španělsko	1	1	1	1
Švédsko				
Švýcarsko	2	1		
Tunisko			1	
Ukrajina			1	2
USA	4		4	2
Celkem případů	24	4	42	7

Tab. 4: Únosy a realizace práva styku podle států

Případy žádostí o výkon práva styku s dítětem jsou dlouhodobého charakteru a při rozporných stanoviscích rodičů mohou být v evidenci a průběžně řešeny i řadu let.

V uvedené statistice případů jsou zahrnuty pouze případy, ve kterých je podána žádost o navrácení dítěte. Nereflektuje tedy ani případy, kterými si Úřad prakticky denně zabývá v rámci prevence, a případy, v nichž únos souvisí s jinou situací řešení rodinného konfliktu.

K jednotlivým státům:

Slovensko

Spolupráce se slovenským ústředním orgánem není bohužel příliš uspokojivá a po personálních změnách v roce 2012 se ještě došlo k jejímu zhoršení. Slovenský ústřední orgán není v podlé informací Úřadu v úzkém kontaktu se soudy, takže jeho informace o soudních řízeních jsou mnohdy neaktuální a navíc sdělované až na základě vyžádání Úřadu. Ze strany Slovenské republiky je praktikován účelový výklad haagské únosové úmluvy, kdy prakticky nedochází k rozhodnutím o navrácení dětí. Pokud již prvostupňový i odvolací soud nařídí navrácení dítěte, využívají účastníci mimořádných opravných prostředků a soudy vyšších stupňů, případně soud Ústavní mnohdy jejich rozhodnutí ruší. I když evidujeme pravomocná soudní rozhodnutí o navrácení dítěte, soudy váhají s výkonem rozhodnutí, takže v konečném výsledku není dítě navraceno. Soudní řízení jsou často velmi zdlouhavá (i v řádu více let) a v žádném případě není rozhodováno v šestitýdenní lhůtě, jak požaduje Nařízení Brusel IIa.

Spolková republika Německo

Spolupráce s ústředním orgánem na velmi dobré úrovni, vyznačuje se vysokou kvalitou, pružnou komunikací včetně realizace sociálního šetření. Znatelná snaha, aktivita a celková pružnost německé strany je znakem velmi profesionální spolupráce.

Rakousko

Úspěšnost navrácení dětí unesených do Rakouska není vysoká, rakouské soudy nerespektují obsah práva péče svědčícího podle českého práva. Žadatelům jsou automaticky přidělováni rakouští právní zástupci, což působí spíše kontraproduktivně. Rakouské soudy někdy rozhodují i v únosových případech bez nařízení ústního jednání.

Španělsko

Stále špatná spolupráce se španělským Ministerstvem spravedlnosti, které nepřistupuje k zahájení řízení o navrácení dětí unesených do Španělska. V těchto případech trvá na komunikaci ve španělštině. Naopak je velmi aktivní v případech, kdy má být dítě navraceno do Španělska. V těchto případech je komunikace rychlá a v angličtině.

Ukrajina

Ukrajinský ústřední orgán vcelku dobře komunikuje, ovšem vnitrostátní úprava nenavazuje na haagskou únosovou úmluvu a neumožňuje efektivní výkon rozhodnutí o navrácení dětí.

Velká Británie

Nadále dobrá spolupráce s ústředním orgánem v dobře propracovaném a navazujícím systému únosového práva, který respektuje mezinárodněprávní a unijněprávní standardy.

Úřad v oblasti mezinárodních únosů dětí úzce spolupracoval s Ministerstvem spravedlnosti ustanoveným styčným soudcem ve věcech rodinného práva Lubomírem Ptáčkem. Styčný soudce velmi účinně pomáhal zprostředkovat komunikaci se zahraničními soudy, byl nápomocen při objasňování české právní úpravy u cizích státních orgánů.

Všichni referenti vyřizující agendu mezinárodních únosů v rámci preventivní činnosti velmi intenzivně pracovali s rodiči, kteří se cítili ohroženi únosem dítěte nebo naopak měli v úmyslu vycestovat z místa obvyklého bydliště dítěte do jiného státu. Rodiče byli vedeni k tomu, aby získali souhlas druhého rodiče s vycestováním anebo požádali soud o jeho nahrazení ve smyslu ustanovení (k tomu viz § 49 zákona o rodině).

Rodiče (nejčastěji matky) – čeští občané s obvyklým bydlištěm v cizině – se často na Úřad obracejí a žádají, aby jim byla poskytnuta pomoc při „navrácení“ i s dítětem do České republiky. Argumentují svým státním občanstvím (případně státním občanstvím dítěte) a žádají Českou republiku o ochranu. Vysvětlení principů únosového práva, kdy jeden rodič není oprávněn bez souhlasu druhého rodiče přemístit dítě do jiného státu, vyžaduje mnohdy opakované poskytování konzultací ze strany právníků i psychologů.

Bohužel v několika případech se Úřad setkal s nestandardním výkladem § 49 zákona o rodině ze strany soudů, kdy soud vyslovil právní názor, že rodič, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy, je bez jakéhokoli dalšího souhlasu či vyjádření druhého rodiče oprávněn dítě přestěhovat na kterékoli místo. Dle všeobecně zažitě interpretace mezinárodního únosového práva je takový postoj v příkrém rozporu s obsahem rodičovské zodpovědnosti, která i po rozhodnutí soudu o výchově dítěte zůstává oběma rodičům.

V případech únosů i dalších rodičovských konfliktů je i nadále hojně využívána spolupráce právníků s psychology.

1.2.3 Agenda mezinárodního osvojení

V agendě mezinárodního osvojení byly k 31. 12. 2012 vedeny 402 živé spisy dětí včetně dětí svěřených do preadopční péče do ciziny (rejstřík Ad) a 168 živých spisů žadatelů o osvojení (rejstřík A).

Do evidence Úřadu byly v roce 2012 zařazeny 86 párů žadatelů o osvojení dítěte z České republiky; 8 žádostem o zařazení Úřad nevyhověl. Geografické rozložení je v následující tabulce:

Stát	Zařazení	Nezařazení
Dánsko	10	
Itálie	8	1

Island	6	1
Kypr		1
Německo	9	
Rakousko	7	2
Řecko		1
Spojené království	1	
Španělsko	26	2
Švédsko	18	
USA	1	
Celkem	86	8

Tab. 5: Původ cizích žadatelů o osvojení a výsledky řízení

Do preadopční péče do ciziny bylo svěřeno 45 dětí. Geografické rozložení svěřených dětí do jednotlivých zemí je v následující tabulce:

Stát	počet dětí
Dánsko	7
Island	2
Itálie	10
Německo	2
Rakousko	4
Španělsko	8
Švédsko	12
Celkem	45

Tab. 6: Umístění dětí do předadopční péče v cizině

V roce 2012 se nadále v měsíčních intervalech scházel poradní sbor Úřadu po zprostředkování osvojení pro náhradní rodinnou péči. Poradní sbor i v roce 2012 měl 5 členů a jsou v něm zastoupeny profese dětského lékaře, psychologa, sociálního pracovníka, a to v osobách odborníků z ústavních zařízení, nestátních organizací i nadřízeného MPSV. Tito externí odborníci schopní přispět k rozhodování rozšířeným pohledem na případy i svými profesními zkušenostmi.

Při jednání poradního sboru psychologové Úřadu vždy představují děti vhodné k osvojení do zahraničí a pro každé dítě navrhuje několik párů, které by pro dané dítě byli nejvhodnější jako budoucí osvojitelé s ohledem na individuální potřeby dítěte. Poradní sbor hlasováním sestavuje pořadí, v němž by měl být provedeno spárování dítěte s žadatelem. Žadatelé jsou v daném pořadí Úřadem osloveni, zda mají zájem o seznámení s dítětem.

Pokud žadatelé projeví zájem o seznámení s dítětem, Úřad dohodne termín a podrobnosti interakce. Ta již v souladu s metodickým doporučením probíhá za účasti psychologa Úřadu.

V rámci adopční agendy navštívilo Úřad také několik zástupců zahraničních organizací:

- ve dnech 28. 3. až 29. 3. 2012 – návštěva americké pověřené adopční organizace Christian Adoption Services, Inc.,
- ve dnech 16. 4. až 19. 4. 2012 – návštěva švédského ústředního orgánu MIA,
- ve dnech 20. 8. až 21. 8. 2012 návštěva italské pověřené adopční organizace ASA.

1.2.4 Další činnosti

V roce 2012 nadále narůstal počet tzv. „repatriací“, tzn. řešení situací, kdy se dítě – občan jiného členského státu Evropské unie nachází v jiném státě a je třeba je umístit do ústavního zařízení nebo pěstounské péče v jeho domovském státě. Nejčastěji tyto případy nastávají ve vztahu ke Slovenské republice. Pokud je třeba dítě „navrátit“, je nutné postupovat podle článku 56 Nařízení Brusel IIa, takže o umístění dítěte do ústavního zařízení v jiném státě rozhoduje (mezinárodně) příslušný soud v místě, kde se dítě nachází, a to po konzultaci s ústředním orgánem státu, do nějž má být dítě umístěno. Tento postup se během roku 2012 ještě více zaběhl, i když se ve většině případů soudy přikláněly k možnosti ponechat dítě v ČR, tj. v zemi obvyklého bydliště. V roce 2012 bylo takto řešeno 30 případů „navrácení“ nezletilých slovenských občanů (nejčastěji dětí narozených v České republice a záhy opuštěných matkou) do Slovenské republiky.

V roce 2012 se Úřad zabýval případy, kdy došlo k odebrání dětí – českých občanů z rodin, jejichž obvyklé bydliště bylo ve Velké Británii. Je evidováno 17 obdobných případů, které se dotýkaly celkem 40 dětí. Důvody odebrání byly rozmanité, většinou však zanedbání péče o děti, podezření z týrání, násilí vůči dětem, závislost rodičů na alkoholu nebo jiných návykových látkách či jejich umístění do výkonu trestu.

O případech odebraných dětí ve Velké Británii se úřad většinou dozvídal od příbuzných žijících v České republice, zastupitelského úřadu České republiky v Londýně a výrazně méně často od úřadů ve Velké Británii. Došlo v nich k odebrání dětí z rodin z důvodů nedostatečné péče či jiného zanedbávání dětí a děti byly, pokud nedošlo k jejich navrácení do rodin, následně umístěny do pěstounských rodin a byla zvažována jejich adopce.

Britské úřady bohužel neinformovaly úřad včas o všech případech odebraných dětí a nepostupovaly v souladu s Vídeňskou úmluvou o konzulárních stycích a bilaterální česko-britskou konzulární úmluvou z roku 1976, podle kterých má britská strana o případech povinnost informovat český zastupitelský úřad v Londýně.

Úřad ve spolupráci s jinými orgány sociálně-právní ochrany dětí v České republice poskytoval britským orgánům požadované informace a dokumenty, zajišťoval prošetření poměrů osob žijících v České republice a ochotných děti odebrané rodičům ve Velké Británii vychovávat.

Nadále bylo od Úřadu často požadováno prošetření poměrů dětí v cizině a i jinou svou aktivitou se snažil napomáhat co možná nejpružnějšímu a právo na rodinný život respektujícímu řešení situace rodin českých státních občanů žijících ve Velké Británii.

Úřad intenzivně spolupracoval v České republice s místními orgány sociálně-právní ochrany dětí. Skutečnost, že Úřad bývá ustanovován kolizním opatrovníkem dítěte v řízeních, kdy je cizí prvek nepodstatný (relativní), mnohdy snižuje efektivitu práce, neboť mnohdy kromě několika místních orgánů sociálně-právní ochrany dětí (např. orgán v místě trvalého bydliště dítěte, orgán v místě ústavního zařízení, v němž se dítě zdržuje apod.) do řízení vstupuje ještě Úřad. I tato problematika byla prezentována na seminářích pro orgány sociálněprávní ochrany dětí i pro soudy v rámci školení Justiční akademie. Vstup Úřadu do řízení, kde není dán přeshraniční prvek (například v případech, kdy je jeden z rodičů sice cizincem, ale všichni relevantní rodinní příslušníci žijí v tuzemsku), tedy intenzivní vztah k cizině, je zbytečné a neodpovídá ani kompetencím Úřadu podle § 35 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.

2. Zpráva o hospodaření

2.1 Obecné údaje o majetku

V majetku Úřadu se nachází nehmotný majetek – software v celkové hodnotě 860 975,92 Kč a dále dlouhodobý hmotný majetek v celkové částce 4 471 950,75 Kč, jedná se o vybavení kanceláří nábytkem a největší podíl na této částce je vybavení Úřadu výpočetní technikou. Majetek je veden v pořizovacích cenách.

2.2 Rozpočet a jeho čerpání

V roce 2012 hospodařil Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí s částkou 19 635 662,53 Kč. Pro rok 2012 byl stanoven Ministerstvem práce a sociálních věcí v rámci kapitoly 313 rozpočet v celkové výši 16 713 000,00 Kč, v průběhu roku však byl rozpočet Úřadu navýšen nejprve o částku 650 000,00 Kč z důvodu krytí provozních výdajů, dále byl navýšen o částku 70 000,00 Kč k plnění úkolů Úřadu spojených s předáváním informací pro monitorování a řízení veřejných financí, dále byl rozpočet navýšen z důvodu spuštění projektu OP LZZ Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí o částku 2 324 000,00 Kč určenou ke krytí běžných provozních výdajů, k poslednímu navýšení v roce 2012 došlo dne 18.12 o částku 324 000,00 Kč.

Celkem bylo za rok 2012 vyčerpáno 19 635 662,53 Kč rozpočtových prostředků, tj. 93 % z částky 21 078 832,00 Kč.

2.3 Rozbor čerpání prostředků na platy a cestovní náhrady

Limit prostředků na platy činil v původním rozpočtu částku 9 165 000,00 Kč. Tato částka byla zvýšena o částku 60 000,00 Kč určenou k ocenění zvýšeného objemu pracovních úkolů při přípravě nové koncepce sociálně-právní ochrany dětí. Z nespotřebovaných nároků minulých let byla na platy projektu mezinárodní spolupráce čerpána částka 570 481,00 Kč. Dále byla částka zvýšena o částku 17 000,00 Kč převedenou do rozpočtu projektu OP LZZ. Konečná výše prostředků na platy pro rok 2012 činila 9 841 006,00 Kč. Na tarifní platy bylo vyčerpáno 6 166 306,00 Kč, náhrady za dovolenou činily částku 1 194 302,00 Kč, osobní příplatky a příplatky za vedení částku 1 482 552,00 Kč a na odměnách bylo vyplaceno celkem 926 957,00 Kč. Na ostatní platby za provedenou práci bylo vyplaceno 41 000 Kč.

Na zahraniční služební cesty bylo v roce 2012 vyčerpáno 79 723,00 Kč (roční kurz ČNB 1 EUR = 25,225 CZK), tato částka byla vynaložena na akce uvedené v tabulce:

Počet zaměstnanců	termín	destinace	účel
2	24. – 31. 1.	Nizozemí – Haag	Zvláštní komise k haagské Úmluvě o civilních aspektech mezinárodních únosů dětí
1	12. – 17. 2.	Belgie – Brusel	Výcvik mezinárodní rodinné mediace
1	18. – 24. 3.	Belgie – Brusel	Výcvik mezinárodní rodinné mediace
1	22. – 27. 4.	Belgie – Brusel	Výcvik mezinárodní rodinné mediace
1	26. – 28. 4.	SRN – Berlín	Konference EURADOPT
2	18. – 21. 5.	Itálie – Catania	Pracovní setkání s adopční organizací ASA s jejími partnery
1	13. – 15. 6.	SRN – Berlín	Konference Mediace bez limitů
2	2. – 4. 7.	Belgie – Brusel	Setkání ústředních orgánů – výživné
3	21. – 22. 9.	SRN – Heidelberg	Návštěva adopčních organizace EKB
2	8. – 12. 10.	Kypr – Lefkósie	EJN – setkání ústředních orgánů
1	12. – 15. 11.	Belgie – Brusel	Evropské fórum pro práva dětí
2	11. – 14. 12.	Maďarsko – Budapešť	Konference ochrana dětí

Tab. 7: Zahraniční služební cesty Úřadu v roce 2012

3. Realizace projektů ESF v ČR za rok 2012

3.1 Projekt Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Zdroj podpory: Evropský sociální fond – Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost

Termín realizace: září 2012 až červen 2015

Celkové náklady projektu: 12 999 680,- Kč

Popis projektu:

Od září 2012 se Úřad podílí na projektu financovaném Evropským sociálním fondem s názvem Rozvoj partnerství v oblasti mezinárodní spolupráce na Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, registrační číslo CZ.1.04/5.1.00/81.00002.

Účast na projektu umožní, aby zaměstnanci Úřadu kromě své běžné agendy byli schopni získat nové informace a zkušenosti ze zahraničí a nástroje podpory pro zefektivnění činnosti Úřadu a dalších aktérů sociálně-právní ochrany dětí. Mezi klíčové činnosti při realizaci projektu patří zejména výměna zkušeností a přenos dobré praxe ze zahraničí, stejně tak i šíření získaného know-how a výstupů projektu.

Realizace projektu přispěje k efektivní a transparentní sociálně-právní ochraně dětí v mezinárodním měřítku, a to tím, že bude zvýšena efektivita činnosti Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí systematickým rozvojem mezinárodních partnerských sítí a dalším zvýšením kvalifikace zaměstnanců Úřadu. Projekt takto reaguje na zvyšující se počty klientů, a to snahou o zintenzivnění mezinárodní spolupráce v oblasti rozvoje mezinárodní spolupráce.

Díky realizaci projektu budou zaměstnanci Úřadu mimo jiné schopni šířit dobrou praxi ze zahraničí v rámci České republiky. Výstupem z projektu budou i letáky a manuály pro potřeby dalších zainteresovaných subjektů.

3.2 Projekt Efektivní řízení lidských zdrojů na Úřadě pro mezinárodněprávní ochranu dětí

V roce 2012 pokračoval Úřad v realizaci projektu s názvem Efektivní řízení lidských zdrojů na Úřadě pro mezinárodněprávní ochranu dětí, registrační číslo CZ.1.04/4.1.00/58.00030, který byl financován z prostředků Evropského sociálního fondu. Účelem tohoto projektu bylo vytvoření systému multidisciplinárního vzdělávání zaměstnanců na základě analýzy potřeb, realizace pilotních kurzů rozvoje kompetenčních modelů, vzdělávání vedoucích zaměstnanců Úřadu v oblasti řízení lidských zdrojů a implementace systému a procesů řízení lidských zdrojů, a to skrze naplnění klíčových aktivit uvedených v žádosti o finanční podporu OP LZZ. V průběhu roku tak bylo realizováno více než 20 různých školení zaměřených na osvojení měkkých dovedností, ale také na specifika práce s klientem, který se nachází v tíživé životní situaci.

Díky realizaci projektu jsou zaměstnanci Úřadu schopni reagovat na změny vyplývající z nové legislativy týkající se činnosti Úřadu. Přínosem je také zvýšení transparentnosti činnosti Úřadu a v důsledku efektivnějšího řízení lidských zdrojů také zlepšení spolupráce Úřadu s dalšími aktéry sociálně-právní ochrany dětí, justicí, neziskovým sektorem a jinými. Díky několika specificky zaměřeným školením jsou zaměstnanci Úřadu schopni efektivně vyřešit některé složité případy již v průběhu telefonického rozhovoru.

Posláním projektu bylo zefektivnění činnosti Úřadu a vytvoření systému rozvoje znalostí a dovedností zaměstnanců Úřadu. Ze závěrečného hodnocení projektu plyne, že tohoto cíle bylo dosaženo. Formou praktických cvičení zaměstnanci ilustrovali specifické aspekty práce s klientem v krizi, přičemž důraz byl kladen zejména na rozvoj dovedností týkajících se budování a posilování vztahu s klientem. Lze, že díky školením se zaměřením na práci s klientem lze spatřovat jednoznačných kvalitativní posun v přístupu ke klientovi, v práci a komunikaci s ním a zejména v efektivním (časově mnohdy náročném) řešení komplikovaných a emočně vypjatých situací. Zaměstnanci Úřadu jsou schopni naslouchat klientům, ale zároveň zůstat v profesionální rovině a klientům hodnotně pomoci.

4. Závěrečné hodnocení

Rok 2012 se stal obdobím rozvoje Úřadu ve smyslu principů nebyrokratické a efektivní veřejné správy.

Úřad rovněž rozvíjel pracovní postupy, jež vedly v oblasti řady agend ke kvalitnější klientské práci a v oblasti vymáhání výživného pak k vyšší efektivitě vymáhání.

Brno, 26. červen 2013

JUDr. Ing. Zdeněk K a p i t á n, Ph.D.
ředitel